

Rozvoj předškolního dítěte z pohledu pediatra

Předškolní období je mnohohrstevnaté a zároveň velmi křehké. Vývoj dítěte je v tomto věku velmi rychlý, proto je potřeba k němu přistupovat nejen citlivě, ale i profesionálně. Podívejme se na něj i z jiného úhlu pohledu, očima dětské lékařky MUDr. Karolíny Koláčné. Jak vnímá IT technologie v životě dětí? A s jakými vývojovými problémy se ve své praxi nejčastěji setkává?

MGR. MIROSLAVA STRAKATÁ

Mnoho předních dětských psychologů uvádí, že předškolní věk dítěte je nejdůležitější etapou pro rozvoj jejich osobnosti. Souhlasíte s tímto názorem? Pokud ano, proč právě tento

věk hraje tak zásadní roli pro další vývoj dítěte?

Myslím si, že pro rozvoj osobnosti dětí je zásadní celé období jejich vývoje. V kojeneckém a batolecím věku je nej-

zásadnější stabilní a láskyplné prostředí doma, řád a důslednost rodičů v nastavování základních pravidel. V předškolním věku pak dochází ke změně, kdy do života dětí začne vstupovat mnoho

nových lidí – spolužáků ve školce, kamarádů na kroužcích či pedagogů. Toto období je velmi důležité v tom, že dítě se má naučit fungování a komunikaci mimo rodinu, má se částečně osamostatnit od rodičů a převzít díl zodpovědnosti samo za sebe. Je velmi důležité, aby tento proces probíhal v bezpečném prostředí. Dítě v tomto věku již touží po společnosti ostatních dětí a ochotně se účastní nových aktivit. Toto období je zásadním předělem mezi plnou ochranou rodičů a prvními kroky k samostatnosti.

Žijeme v době, kdy nás obklopují nej-různější IT technologie. Dospělí se bez nich patrně neobejdou, ale zajímá mě váš názor na IT technologie v předškolním věku. Ve kterém věkovém období by se s nimi měly děti seznamovat? A patří vůbec IT technologie do rukou předškolních dětí? Která pozitiva a která negativa z toho vyplývají pro tuto věkovou skupinu?

Osobně si myslím, že úplně malé děti se bez IT technologií obejdou zcela. Mnoho studií jednoznačně nabádá rodiče, aby dítě do tří let věku nemělo možnost sledování telefonu, hraní her atd. V předškolním věku jsou již pravidla mírnější, ale můj osobní názor je, že čím méně, tím lépe. Čas strávený tímto způsobem běží rychleji, než se zdá. Pokud by rodiče přesně změřili čas, který dítě za den tímto způsobem stráví, možná by byli překvapeni, o kolik minut či hodin se ve skutečnosti jedná.

V předškolním věku by tyto aktivity měly být vždy plně pod kontrolou rodičů, co se týká času i obsahu. Předem nastavená a důsledně dodržovaná pravidla jsou nejlepší prevencí pozdějších konfliktů. Dítě by mělo chápat a respektovat, že telefon či počítač je pracovní a komunikační nástroj a nikoli hračka. Vlastní telefon či tablet je v tomto věku naprosto nevhodný. Pokud dětem omezíme možnost trávit čas tímto způsobem, povede to jednoznačně k rozvoji jejich schopnosti strávit čas aktivně – čtením, sportem, malováním. Děti, které jsou zvyklé naplnit svůj čas bez použití IT aktivit, jsou zdravější, štíhlejší a kreativnější.

Zajímá mě také sociální vývoj předškolních dětí – navazování kontaktů a vztahů s vrstevníky, chování k dospělým apod. Jsou zdravé sociální vazby ve vývoji dětí důležité? Jak ovlivňují tyto vazby jejich další život? Měla byste nějaký příklad ze své praxe?

Při vstupu dětí do širší společnosti hraje roli jednak jejich osobní nastavení a jednak zkušenosti a zvyklosti z rodiny. Většina dětí po třetím až čtvrtém roce života již velmi touží po kontaktu s vrstevníky, ale i s novými dospělými. Dítě v této době aplikuje na své okolí zvyky a zkušenosti nasbírané v rodině. Proto je tak nesmírně důležité, aby předchozí vývoj byl zdravý, aby se dítě cítilo sebejistě a milované. Potom vstupuje do společnosti se sebejistotou a s pozitivním očekáváním. Primární nastavení vztahů a chování v raném věku je pro nás určující po celý život.

Ve své praxi mám desetiletého chlapce, on i jeho rodiče se potýkají s velkými problémy. Kluk šikanuje a terorizuje své okolí, má velmi špatný prospěch a obrovskou nadváhu (80 kg při výšce 150 cm). Od raného dětství ho rodiče nechávají rozhodovat i o věcech, pro které ještě není kompetentní. Pokud jsou upozorněni, že oni jsou rodiči, tedy mají rozhodovat a zodpovídat za chlapcův vývoj, dostane se nám odpovědi: „On to tak ale chce a neumíte si představit, jak moc se zlobí, když mu nevyhovíme.“ Ve své rodině je chlapec králem, ale do života vstupuje s obrovským handicapem.

V mateřských školách se často setkáváme s logopedickými problémy dětí. Jaké máte zkušenosti ve vaší ordinaci v této oblasti? Proč myslíte, že logopedických problémů u předškolních dětí v dnešní době přibývá? A jak jim efektivně předcházet, jak je řešit, jakým způsobem rozvíjet řeč u dětí?

V algoritmu preventivních prohlídek je velmi důležitá pětiletá preventivní prohlídka – tedy vyšetření předškolního dítěte. Kromě fyzikálního vyšetření se u ní klade velký důraz právě na vyšetření školní zralosti. Toto není tak podrobné jako např. v pedagogicko-psychologické

poradně, ale je zásadní pro zjištění hrubých patologií. V tomto věku se s rodiči domlouváme o eventuální nutnosti logopedického vyšetření a vedení. Následně je velmi důležité, aby rodiče s dítětem daný logopedický jev pravidelně denně procvičovali. Dítě, které nastupuje do první třídy s trvajícím problémem, je velmi handicapované především při učení se čtení i psaní.

Prevencí vzniku logopedických problémů je čas, který dětem rodiče věnují ve formě povídání, čtení a zpívání. Již od raného věku je dobré na dítě mluvit bez šišlání a vyhnout se jakýmkoli alternativním formám komunikace (např. jeden čas moderní znaková řeč). Je důležité trpělivě opravovat eventuální chyby v řeči. Důvodem, proč problémů přibývá, je jistě i přetížení hlukem ve formě trvale puštěné televize či nadměrně dostupných telefonů, tabletů a počítačů. Ani dobře koncipované pořady pro děti nenahradí přirozenou komunikaci a hru.

Jaký význam má v předškolním věku psychický vývoj? Jsou dnešní děti psychicky odolné? Jsou psychicky vyrovnané s ohledem na svůj věk? Nebo jsou spíše například agresivní, nebo naopak pasivní? Co ovlivňuje psychiku dětí? Jak řešit případné odchylky v psychickém rozvoji předškolního dítěte?

Z mého pohledu je stále většina dětí psychicky v pořádku s vývojem přiměřeným věku. Většina rodin funguje dobře, rodiče se dětem věnují a mají o ně velký zájem. V tomto věku se zdá, že i roční zatížení ve spojitosti s covidovou pandemií děti zvládají dobře. Vliv na psychiku dětí má nejvíce situace v rodině a vzájemný vztah rodičů. Dále je zásadní předškolní zařízení, které navštěvují, a v nemenší míře zájmové aktivity. Pokud se vyskytnou nějaké problémy, je třeba nejdříve zjistit příčinu a pak se snažit o kauzální řešení. Velkou pomocí jsou pedagogicko-psychologické poradny.

Jsou dnešní děti fyzicky zdatné? Mám na mysli jejich fyzický vývoj a v souvislosti s tím vývoj jejich hrubé a jemné motoriky. Pokud se nevyvíjí jejich

fyzické předpoklady tak, jak by měly, na které stránky jejich vývoje to může mít negativní dopad?

Děti mají obecně méně pohybu než dříve. U předškolních dětí je problém asi menší než u starších dětí z důvodu vysoké míry spontánní aktivity. Předškoláci ještě vyhledávají pohyb, nestydí se skákat, běhat, lézt na prolézačky a stromy. Velkou měrou se odráží chování rodičů. Děti se obecně učí hlavně nápodobou. Říká-li rodič „jdi se ven proběhnout“, a sám sedí doma, je pravděpodobné, že i dítě bude svůj čas trávit pasivně. Nopak aktivní sportující rodiče vedou děti k pohybu zcela přirozeně. Pro zdravý vývoj dětí je samozřejmě ideální rovnováha fyzického a mentálního zrání.

V mateřských školách pozorujeme, že se u dětí objevují různé alergie a ekzémy, a to častěji než dříve. Jaká je vaše zkušenost? Co způsobuje tyto problémy? Dá se jim nějak předejít? Existuje nějaká prevence, jak se vyvarovat případných alergií? Na co mají předškolní děti alergie nejčastěji?

Nejpravděpodobnějším vysvětlením zvýšeného výskytu alergických onemocnění je takzvaná hygienická teorie. Ta zjednodušeně říká, že snížený kontakt s onemocněními, zvláště s parazity, zvyšuje vnímavost naší imunity a tím vznik alergických onemocnění. Dalším faktorem je i znečištění životního prostředí. Atopický ekzém trápí poměrně velké procento dětí. Nejčastější jsou potom alergie pylové a potravinové. Prevencí je kojení, časné zavedení příkrmů a přiměřená expozice okolním vlivům včetně zvířat (dítě by nemělo vyrůstat ve sterilně uklizeném prostředí).

S jakými problémy ve vývoji předškolních dětí se setkáváte nejčastěji? Mohla byste obecně porovnat potíže dětí v současné době a problémy dětí například před 10 lety? Liší se jejich druhy? Převažovaly dříve jiné těžkosti dětí než dnes? Čím myslíte, že je to způsobené?

Nejčastějším problémem jsou logopedické vady. Je velmi důležité, aby dítě, které nastupuje do první třídy, nemělo

MUDr. Karolína Koláčná

Dětská lékařka Karolína Koláčná se narodila v roce 1977. Pochází ze Zruče nad Sázavou. Gymnázium vystudovala v Ledči nad Sázavou a dále pokračovala ve studiu na 1. lékařské fakultě Univerzity Karlovy v Praze v oboru všeobecné lékařství. Ve třetím ročníku studia na univerzitě se provdala za svého muže. Po promoci pracovala na dětském oddělení v České Lípě pod vynikajícím vedením pana primáře Guta. Po pěti letech složila atestační zkoušku v oboru dětské lékařství a o rok později v oboru praktický dětský lékař. Mezi mateřskými dovolenými pracovala na dětském oddělení v Benešově a od roku 2019 je praktickou lékařkou pro děti a dorost ve Voticích. V ordinaci pracuje spolu s tchánem, který má mnohaletou praxi.

V současné době rodina žije v malebném městečku Votice v rodinném domku se třemi dětmi a třemi kočkami.

zásadnější logopedický problém. Tyto děti totiž potom selhávají ve čtení a psaní. Důvodem nárůstu logopedických obtíží u dětí je jistě již zmiňované nadužívání elektroniky. Rodiče s dětmi méně čtou, ale i méně mluví. Při pětileté preventivní prohlídce se mimo jiné také hodnotí řeč. Děti s problémy jsou odeslány do logopedických ambulancí. Často se ale setkáváme se situací, kdy rodiče sice logopedickou ambulanci navštěvují, ale samotný nácvik mluvení s dítětem neprovádějí doma s dostatečnou důsledností.

Také přibýlo dětí s ADHD, poruchami autistického spektra, poruchami soustředění a specifickými poruchami učení. V mnoha případech je obtížné odlišit, zda se jedná skutečně jen o tyto poruchy nebo zda hraje roli také výchova. Postavení dětí v rodinách je někdy rovnocenné dospělým a rodiče mají obavu se k dětem chovat autoritativně, rozhodovat a následně trvat na dodržování daných pravidel. Pro děti je to matoucí, a zvláště malé děti se pak cítí velmi nejistě.

Co bychom měli dělat pro zdravý vývoj předškolních dětí – rodiče, pedagogové, pediatři?

Děti by se měly začít učit řádu a režimu, jaký po nich bude vyžadovat nástup do školy. Měly by mít zdravé a podnětné prostředí. Rodiče by je měli vést ke společnému čtení, malování a povídání. Je vhodné, aby byly dořešeny všechny lo-

gopedické nedostatky. Je také vhodné dbát na to, aby měly správné držení pátele a tužek a uvolněné zápěstí. Úkolem pediatra pak je, aby dítě bylo sledováno z hlediska vývoje a růstu, správně naočkované a zkontrolované ze strany eventuálních zrakových či sluchových nedostatků.

Paní doktorko, děkuji vám za rozhovor a přeji vám hodně usměvavých a vyléčených dětských pacientů a spokojených rodičů.

Závěrem

Rodiny žijící na Voticku ve středních Čechách mají to štěstí, že o zdraví jejich dětí pečují výteční dětské lékaři. Mezi tyto pediatriy patří bezesporu MUDr. Karolína Koláčná, jež sdílí v současné době svou ordinaci se svým tchánem MUDr. Janem Koláčným, rovněž vynikajícím pediatrem. Měla jsem možnost několikrát navštívit tuto ordinaci a paní doktorka Koláčná mne zaujala nejen svou profesionalitou, fundovanou odborností, ale rovněž lidským a laskavým přístupem k dětským pacientům a jejich rodičům. ■

Autorka rozhovoru je ředitelkou MŠ Slunečnice Maršovice a členkou krajského Kabinetu předškolního a prvostupňového vzdělávání, NPI ČR.